

ΤΟ ΑΔΙΕΞΟΔΟ ΤΟΥ ΑΡΑΒΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΩΝ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Τα **αραβικά καθεστώτα καταρρέουν** ταχύτατα και με δεδομένη την **αποτυχία των ισλαμιστικών καθεστώτων** όπου αυτά επικράτησαν, ο **αραβικός κόσμος βρίσκεται σε αδιέξοδο**. Η απουσία οργανωμένης πολιτικής απάντησης πίσω από τις μαζικές λαϊκές εξεγέρσεις, αποτελεί

την **μοναδική ευκαιρία** που περιμένουν οι φανατικοί Ισλαμιστές. Τα χαρακτηριστικά όμως πολλών αραβικών κοινωνιών έχουν **διαφοροποιηθεί αισθητά τα τελευταία χρόνια**.

Η **ελπίδα κάποιων στην αιγυπτιακή κυβέρνηση**, ήταν ότι ο **στρατός θα αιματοκυλούσε** τους διαδηλωτές. Η ελπίδα αρκετών αραβικών καθεστώτων, του Ισραήλ –και όχι μόνο- ήταν ότι θα γινόταν κάτι τέτοιο, ώστε ο Πρόεδρος της Αιγύπτου να παραμείνει στη θέση του. Η χτεσινή παρέμβαση υποστήριξης από το Ισραήλ προς τον Αιγύπτιο Πρόεδρο μάλιστα, αποτέλεσε για πολλούς αναλυτές τη «σταγόνα» που ξεχείλισε το ποτήρι της οργής. Για τους ίδιους αναλυτές **η σημερινή ανακοίνωση των Ενόπλων Δυνάμεων ότι δεν θα χτυπήσουν** τα εκατομμύρια των διαδηλωτών, είναι **η αρχή του τέλους** για τον Χόσνι Μουμπάρακ.

Η **ψύχωση με την εξουσία, η παρανομία και η διαφθορά των καθεστώτων** που επί χρόνια ταλαιπωρούν την Τυνησία και την Αίγυπτο, είναι **φανερή από τις πράξεις των πρωταγωνιστών**:

- ο Χόσνι Μουμπάρακ, προσπαθεί τώρα με μία σειρά παζαριών και μηχανορραφιών να απορροφήσει κάποιο μέρος της λαϊκής

οργής, μέσω «ανασχηματισμού», διορισμού αντιπροέδρου με σημαντικές εξουσίες και «διάλογο»,

- ο γιος του Αιγύπτιου Προέδρου και θεωρούμενος διάδοχός του, Γκαμάλ Μουμπάρακ, το «σκάει» από τη χώρα με προορισμό τη Δύση,
- όπως πρόσφατα ο Μπεν Άλι το «έσκασε» από την Τυνησία με τους τραπεζικούς του λογαριασμούς φουσκωμένους από τα κρατικά ταμεία.

Μόνη έγνοια της Δύσης οι «αγορές»

Η «ελπίδα» των **Η.Π.Α. και της Ευρώπης**, οι οποίες –όπως και στην Τυνησία- κρύβονται πίσω από μία **διπροσωπία γεμάτη ηθικολογικές παραινήσεις** δεν συνίσταται στη δημοκρατική αλλαγή που επιζητά ο αιγυπτιακός λαός, αλλά στην απρόσκοπτη συνέχιση της ροής των πετρελαίων από τη Μέση Ανατολή και της λειτουργίας της Διώρυγας του Σουέζ, στη «σταθερότητα των χρηματιστηρίων» και τη συνέχιση της εγκληματικού αποκλεισμού της Γάζας. Όπως έχει φανεί περίτρανα στο παρελθόν έτσι και τώρα, **για τις αγορές, δεν έχουν κανένα νόημα 100, 125 ή και χιλιάδες νεκροί, αρκεί το «σύστημα» να λειτουργεί ομαλά.**

Άλλωστε, η λειτουργία της χρηματοπιστωτικής φούσκας και η ειδική σχέση με το Ισραήλ πρέπει με κάθε τίμημα να συνεχιστεί, όπως συνεχίζεται επί δεκαετίες με τη σθεναρή υποστήριξη δικτατορικών καθεστώτων στον αραβικό κόσμο.

Οι παγκόσμιοι «εξαγωγείς της δημοκρατίας» Η.Π.Α και Ευρωπαϊκή Ένωση έχασαν ακόμα και τα προσχήματα, τόσο στην πρόσφατη εξέγερση στην Τυνησία, όσο και τώρα, στην πολύ κομβικότερη για τον μουσουλμανικό κόσμο αλλά και για ολόκληρο τον πλανήτη εξέγερση στην Αίγυπτο. Βρέθηκαν εξ απήνης, όταν η λαϊκή οργή συσσωρεύτηκε εναντίον των επί δεκαετίες δικτατόρων συμμάχων τους, Μπεν Άλι και Χόσνι Μουμπάρακ. **Ενδόμυχα βέβαια οι «παγκόσμιοι εξαγωγείς» ξέρουν ότι αυτές οι εξεγέρσεις είναι και ένα εν δυνάμει παράδειγμα για το εσωτερικό τους...**

Ο φόβος που τώρα εντέχνως καλλιεργείται, είναι ότι οι ριζοσπαστικοί ισλαμιστές θα καταλάβουν την εξουσία. Φόβος που δεν έχει να κάνει τόσο με τη γεωστρατηγική πραγματικότητα της περιοχής, και ας προσπαθούν κάποιοι να μας βεβαιώσουν για το αντίθετο. Μην ξεχνάμε ότι μεγαλύτερος σύμμαχος της Δύσης στον αραβικό κόσμο είναι το πλέον σκοταδιστικό κράτος της περιοχής, οι «ουαχαμπίτες» της Σαουδικής Αραβίας. Αυτοί οι τελευταίοι, βρίσκονται στην κορυφή της πυραμίδας των ολοκληρωτικών και δικτατορικών καθεστώτων που κυβερνούν τις χώρες του αραβικού κόσμου. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι τρέμουν μία ενδεχόμενη πτώση του Μουμπάρακ, η οποία θα λειτουργήσει ως παράδειγμα για τις δικές τους κοινωνίες (όπως άλλωστε η “μετριοπαθής” Τυνησία ήταν το παράδειγμα για τους Αιγύπτιους).

Η Δύση ουδέποτε αρνήθηκε να «συμμαχήσει με τον διάβολο», αρκεί αυτό να εξυπηρετούσε τα συμφέροντά της. Υποστήριζε και υποστηρίζει σθεναρά δικτατορίες όπως αυτές του Μπεν Άλι στην Τυνησία και του Μουμπάρακ στην Αίγυπτο και η όλη στάση της στην αιγυπτιακή εξέγερση, δείχνει ότι **δεν θα την απασχολούσε ιδιαίτερα αν ο Μουμπάρακ μπορούσε να ελέγξει το στρατό και να αιματοκυλίσει τη χώρα μένοντας στην εξουσία.**

Ο δυτικός τύπος σκόπιμα καλλιεργεί την ισλαμοφοβία υποτιμώντας τις νέες γενιές στις χώρες του Μαγκρέμπ και επαναφέροντας τα παραδείγματα της Ιρανικής Επανάστασης του 1979 και της Αλγερινής κοινωνικής αναταραχής δέκα χρόνια αργότερα, όταν οι ισλαμιστές κατάφεραν να βρεθούν στο επίκεντρο των πολιτικών εξελίξεων, εκμεταλλευόμενοι μία τεράστια λαϊκή δυσαρέσκεια που είχε δημιουργηθεί και ένα πολιτικό κενό που υπήρχε ως αποτέλεσμα της πολύχρονης καταπίεσης και εν τέλει σύνθλιψης των ανεξάρτητων πολιτικών κοσμικών ομάδων/κομμάτων και φορέων.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ανάληψη της εξουσίας από κάποιο ριζοσπαστικό ισλαμικό κίνημα ή φορέα θα ήταν **καταστροφική οπισθοδρόμηση**, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς τον ηγετικό ρόλο που κατέχει η Αίγυπτος στην αραβική συνείδηση, αλλά και σε ολόκληρο το μουσουλμανικό κόσμο.

Δεν υπάρχει, επίσης, αμφιβολία ότι οι λαϊκές εξεγέρσεις τόσο στην Τυνησία, όσο και στην Αίγυπτο, έχουν **πολλά κοινά χαρακτηριστικά** με το Ιράν του 1979 και την Αλγερία του 1989-92. **Οι διαφορές όμως είναι ακόμα μεγαλύτερες με τον αραβικό κόσμο να βρίσκεται σε πολιτικό αδιέξοδο.**

Το ενδεχόμενο «καπήλευσης» της λαϊκής εξέγερσης από Ισλαμιστές, σχεδόν αποκλείεται στην Τυνησία, ενώ φαίνεται αρκετά αδύναμο –προς το παρόν- στην Αίγυπτο. Το αν βέβαια οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι της Αιγύπτου κρατούν χαμηλούς τόνους ως κίνηση τακτικής, καθώς μια δυναμική παρουσία τους θα έδινε το καλύτερο άλλοθι στο Μουμπάρακ για αιματοκύλισμα, είναι ακόμα στοιχείο προς διερεύνηση. **Η περίπτωση όμως να μπορέσουν φανατικοί θεοκράτες να καταλάβουν την εξουσία είναι μειωμένη** σε σχέση με αντίστοιχες περιπτώσεις στο παρελθόν, **γιατί οι εποχές είναι διαφορετικές. Αφενός έχει διαμορφωθεί μία νέα κοινωνική δυναμική στις αραβικές κοινωνίες και αφετέρου τα ισλαμιστικά καθεστώτα απέτυχαν να δώσουν απαντήσεις σε αγωνιώδη ερωτήματα.**

1. Η νέα κοινωνική δυναμική

Μεγάλο μέρος του νέου εργατικού δυναμικού στον αραβικό κόσμο είναι πια υψηλού μορφωτικού επιπέδου, δεδομένο που θα αποδυναμώσει την εκ φύσεως μαχητική, εξαιρετικά απλή και εύκολα αφομοιώσιμη για τα πλατιά λαϊκά στρώματα, ισλαμιστική ρητορική. Οι Ισλαμιστές δεν θα μπορέσουν να πείσουν εύκολα τα εκατομμύρια των πτυχιούχων ανέργων στις πόλεις, όπως έπειθαν τους μικροεπιχειρηματίες, τους μικροεμπόρους και τους γεωργούς δεκαετίες πριν. Οι κοινωνίες –ειδικά του Μαγκρέμπ- έχουν υποστεί σημαντική ποιοτική μεταβολή. Η λαϊκή οργή δεν θα τιθασευτεί εύκολα από κάποιους ικανούς ιμάμηδες, εκτός αν αυτοί έχουν αντιληφθεί τα σημεία των καιρών, πράγμα που μέχρι τώρα δεν φαίνεται να συμβαίνει.

Η εποχή της επικοινωνίας και της παγκοσμιοποίησης έχει ανοίξει τους ορίζοντες της νέας γενιάς στον αραβικό κόσμο. Οι αραβικές κοινωνίες δεν είναι κλεισμένες στον μικρόκοσμό τους.

Ένα καλό παράδειγμα αυτής της δυναμικής και της αλλαγής είναι η επίδραση του διαδικτύου στην εξέγερση και η απόφαση της αιγυπτιακής κυβέρνησης να διακόψει τις συνδέσεις. Στην Τυνησία υπουργοποιήθηκε άνθρωπος που πρωταγωνίστησε στα γεγονότα μέσω του ...Twitter!

2. Η αποτυχία των ισλαμιστικών καθεστώτων

Τα ισλαμιστικά καθεστώτα δεν έδωσαν απαντήσεις στην υποβάθμιση των αραβικών κοινωνιών, η οποία έγινε εντονότερη από τις αρχές της δεκαετίας του '80, όταν "χάθηκε" το παιχνίδι ελέγχου των τιμών του πετρελαίου. Ο αραβικός κόσμος, όπου δοκιμάστηκε η συνταγή της «σαρία» και του πολιτικού Ισλάμ, βρέθηκε γρήγορα εκτός των εξελίξεων, τόσο σε επίπεδο κοινωνικό, όσο και σε επίπεδο οικονομικό.

Οι φονταμενταλιστές, όπου και αν επικράτησαν, απέτυχαν να εξασφαλίσουν ένα καλύτερο μέλλον για την –τεράστια σε ποσοστό πληθυσμού και με διαρκώς ανερχόμενο μορφωτικό επίπεδο– νέα εργατική τάξη, δεν καταπολέμησαν τη διαφθορά αλλά **άλλαξαν απλώς τα πρόσωπα των διαπλεκόμενων, δεν προώθησαν την παραγωγική ανεξαρτησία** των χωρών τους από τον δυτικό κόσμο.

Και φυσικά, **δεν μπόρεσαν** με τον πολιτικό και κοινωνικό σκοταδισμό που προσέφεραν, **να προωθήσουν το όραμα του ενωμένου μεγάλου Ισλάμ,** που στα τέλη της δεκαετίας του '80 και στις αρχές αυτής του '90 φαινόταν ως η ιδεατή αντίδραση στη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, στην εισβολή της Δύσης στο –έστω και κοσμικό– Ιράκ, στη διαρκή επιδείνωση του Παλαιστινιακού ζητήματος και τη συνεχή ταπείνωση των αραβικών ιδεών.

Οι αλλαγές αυτές **μειώνουν την πιθανότητα μίας εντυπωσιακής επιστροφής των ισλαμιστών.** Σε καμία περίπτωση βέβαια, δεν μπορεί να αποκλειστεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο, ιδιαίτερα αν η κρίση τραβήξει σε μάκρος χρόνου και ενταθεί η πολιτική και κοινωνική ανασφάλεια, δεδομένο που ίσως στρέψει μεγάλα στρώματα του πληθυσμού στο Ισλάμ.

Η αποτυχία του εκκοσμικευμένου αραβικού εθνικισμού

Αντίστοιχα βέβαια με τα ισλαμιστικά καθεστώτα, **απέτυχε και το κοσμικό κράτος να δώσει απαντήσεις** στις διαρκώς αυξανόμενες σε απαιτήσεις κοινωνίες του αραβικού κόσμου. Κάτι τέτοιο φαίνεται ξεκάθαρα στις περιπτώσεις της Τυνησίας και της Αιγύπτου, όπως είχε φανεί στο παρελθόν με το Ιράκ, αλλά και πολύ παλαιότερα. Ο αραβικός εθνικισμός, όπως αυτός εκφράστηκε στα λαοφιλή καθεστώτα από την εποχή του Γκαμάλ Αμπντέλ Νάσσερ, του πρώιμου Μουαμάρ Καντάφι κ.α., ξεπεράστηκε από την εποχή του.

Η εκκοσμίκευση στον αραβικό κόσμο σπανίως ξεπερνούσε το στάδιο δικτατορικών καθεστώτων, τύπου Σαντάμ Χουσεΐν, Μπεν Άλι ή Χόσνι Μουμπάρακ. Όλοι τους διετέλεσαν, προσωρινά ή σταθερά σύμμαχοι της Δύσης, καταφέροντας έναν σχετικά καλύτερο καταμερισμό των οικονομιών τους στην παγκόσμια αγορά σε σχέση με το πολιτικό Ισλάμ. Ταυτόχρονα όμως (με ελάχιστες εξαιρέσεις –π.χ. Σαντάμ Χουσεΐν τη δεκαετία του '70 μαζί με τον τότε Πρόεδρο Χασάν αλ-Μπακρ) δεν ανέπτυξαν την παραγωγική ανεξαρτησία των χωρών τους, δεν προώθησαν τις ιδέες και την πρόοδο που τόσο ανάγκη είχε ο αραβικός κόσμος, κρατώντας για τον εαυτό τους και μια ιδιότυπη «νομενκλατούρα» που σχηματίστηκε γύρω τους το σύνολο του πλούτου, μέσω της καταστολής, της καταπίεσης και της διαφθοράς.

Αδιέξοδο και ερωτηματικά

Στο αδιέξοδο μεταξύ θεοκρατίας και εκκοσμίκευσης ο αραβικός κόσμος οφείλει τώρα να κοιτάξει μπροστά, χωρίς να δώσει καμία ευκαιρία στην πιθανότητα επιστροφής στο παρελθόν.

Το μεγάλο ερώτημα βέβαια είναι πώς θα οδηγηθούν τέτοια κράτη σε κοινοβουλευτικές δημοκρατίες δυτικού τύπου, τη στιγμή που αυτές φαίνονται να βρίσκονται σε μία παρατεταμένη κρίση ταυτότητας, τόσο στην Ευρώπη όσο και στις Η.Π.Α.

Επιπλέον, ελλείπει πολιτικού φορέα που να καθοδηγεί αυτές τις εξεγέρσεις, **διερωτάται κανείς, αν το όνειρο** της Αιγύπτου, της Τυνησίας, της Υεμένης και της Αλγερίας είναι απλώς να βρουν **μια καλύτερη θέση «στον ήλιο» των χρηματοπιστωτικών ολιγαρχιών της Δύσης**. Η ανάληψη της εξουσίας για παράδειγμα από τον Μοχάμεντ ελ-Μπαραντέι, τι απαντήσεις μπορεί να δώσει στα διαρκώς μεγαλύτερα προβλήματα διαβίωσης της αιγυπτιακής κοινωνίας;

Πίσω από την απουσία αυτή πολιτικής απάντησης υπάρχει η μεγάλη απειλή. **Μήπως τελικά**, παρά τη μεγάλη αλλαγή που έχει εκ των πραγμάτων συντελεστεί στις αραβικές κοινωνίες, **επικρατήσει ο φόβος και ο πανικός, τον οποίο τεχνηέντως θα προσπαθήσουν να καλλιεργήσουν για να έρθουν αργότερα να «καλύψουν» οι ισλαμιστές...**

Άρης Καπαράκης
Συνεργάτης της ΜΚΟ Σόλων
aris@solon.org.gr

Φωτό:Wikipedia

1 Φεβρουαρίου 2011